

УДК 343.98

Євгеній Вікторович ЗОЗУЛЯ,

викладач кафедри криміналістики

та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1444-0408>

ДЕЯКІ ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ, ТА ВІДПОВІДНИЙ ЇМ АЛГОРИТМ ДІЙ

Розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань має свою специфіку, що обумовлена обставинами його скоєння та умовами, в яких проводиться розслідування. Наявність або відсутність доказів, оперативної інформації, а також інших даних та умов, які виникають на певному етапі обумовлюють виникнення типових слідчих ситуацій та суттєво впливають на процес розслідування.

Найбільш типовими слідчими ситуаціями, які виникають у практичній діяльності на момент порушення кримінального провадження та початковому етапі розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинених організованими злочинними групами є наступні:

1) першочергова інформація про злочин отримана від потерпілого або від його близьких родичів та сторонніх осіб яким стало відомо про злочин після вчинення примушування але до виконання зобов'язання;

2) дані про злочин отримані від потерпілого або інших осіб після вчинення примушування та після виконання зобов'язання, виконання (чи невиконання) якого вимагав злочинець;

3) дані про вчинення примушування були отримані в результаті розслідування інших злочинів.

Перша ситуація. Найчастіше при розслідуванні злочинів даної категорії виникає слідча ситуація, коли інформація про вчинення примушування надходить до моменту виконання боржником (потерпілим) зобов'язання, яке він має виконати в силу своїх зобов'язань перед кредитором, але не виконує через відсутність наміру або можливості їх виконання. Така інформація найчастіше надходить від потерпілого чи його близьких родичів, а також інших осіб, зокрема, керівника медичної установи, до якої звернувся потерпілий з тілесними ушкодженнями кримінального характеру.

Дана слідча ситуація характеризується значним об'ємом інформації про обставини вчинення злочину та осіб, які вчинили примушування. На підставі аналізу й оцінки ситуації та обсягу наявної інформації слід вжити заходів, спрямованих на документування злочинних дій особи, яка вчинює примушування. Як свідчить практика, у більшості випадків після примушування потерпілий не одразу виконує свої зобов'язання, оскільки не має на це можливості (наприклад, не має коштів повернути борг негайно) і особа, яка примушує до виконання цивільно-правового зобов'язання, надає потерпілому час відшукати таку можливість та виконати зобов'язання в майбутньому. При цьому злочинець (або злочинці) на протязі певного часу психічно чи фізично впливають на потерпілого чи(і) членів його родини з метою активізації дій потерпілого, спрямованих на виконання зобов'язання. Саме цей, відведений злочинцем, час дозволяє організувати та провести тактичну операцію по фіксації його дій (спрямованих на психічний чи фізичний вплив на потерпілого), а також дій потерпілого (спрямованих на виконання ним своїх зобов'язань).

Типова система слідчих та оперативно-розшукових заходів у даній ситуації наступна:

1. Допит потерпілого – спрямований на з'ясування обставин скоєного злочину, осіб, які його вчинили, а також обставин виникнення цивільно-правового зобов'язання, свідків вчинення примушування і виникнення зобов'язань.

2. Призначення судово-медичної експертизи потерпілого з метою встановлення наявності, характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, отриманих ним від скоєного злочину.

3. Допит свідків про відомі їм обставини примушування та ін.

4. Обшук за місцем проживання підозрюваного з метою виявлення документів, що свідчать про наявність цивільно-правового зобов'язання між ним та потерпілим, знарядь злочину тощо.

5. Огляд місця виконання зобов'язання (в деяких випадках обумовлене договором);

6. Проведення одночасного допиту двох чи більше осіб для з'ясування причин розбіжностей у їх показаннях між потерпілим та підозрюваним, свідками та підозрюваним.

Друга ситуація. В ситуації, коли інформація про злочин, передбачений ст. 355 КК України, отримана від потерпілого після моменту виконання ним зобов'язання, є менш сприятливою для слідства. Оскільки кредитор посилатиметься на добровільний характер виконання зобов'язання боржником (потерпілим). До того ж, слід вживати заходів щодо встановлення місцезнаходження майна, цінних речей чи грошей, які були передані в якості виконання зобов'язання.

Зазначене обумовлює доцільність проведення наступних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів:

1. Допит потерпілого.

2. Призначення судово-медичної експертизи потерпілого.

3. Допит свідків про відомі їм обставини злочину.

4. Затримання підозрюваного.

5. Обшук за місцем проживання підозрюваного з метою виявлення документів, що свідчать про наявність цивільно-правового зобов'язання між ним та потерпілим, знарядь злочину тощо.

Третя ситуація. Дані про вчинення злочину, передбаченого ст. 355 КК України, можуть бути отримані в результаті розслідування у інших кримінальних справах під час слідчих розшукових дій (наприклад, допиту потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого). Тривалість часу, який минув з моменту вчинення даного виду злочину, обумовлює необхідність проведення наступних слідчих розшукових дій:

1. Допит особи, яка повідомила інформацію про примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

2. Допит інших осіб, яким відома інформація про обставини вчинення злочину, виникнення та особливості розвитку відношень між потерпілим і злочинцем.

3. Витребування від підприємств, установ, організацій даних про обставини, що становлять інтерес для слідства. Зокрема, щодо звернення потерпілого до медичних закладів, щодо укладання договорів між потерпілим і підозрюваним, ін.

4. Допит потерпілого.

5. Огляд місця події. А саме, місце, у якому відбувалось примушування, місця, у якому примусово виконане зобов'язання.

Одержано 08.10.2017